

De *Gezelle-Thijmvereniging*, genootschap tot bevordering der culturele samenwerking tussen katholieke verenigingen uit Noord en Zuid 1946-1950

Lode ROOSE

In de zo verdienstelijke *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* ontbreekt een lemma dat o.i. wel verdiende gehonoreerd te worden. Het betreft de *Gezelle-Thijmvereniging*, die meer dan vier jaar lang de contacten tussen katholieke organisaties uit Noord en Zuid gestimuleerd heeft. Die vereniging steunde op de na de laatste wereldoorlog op gang gekomen Benelux-gedachte, maar had zijn bestaan te danken aan concrete organisaties en in de eerste plaats aan Prof. Dr. H. L. van Breda, o.f.m.

Het initiatief ging uit van het *Academisch Hulp- en Bemiddelingscomité* te Leuven, dat reeds veel gedaan had om het door de oorlog vernietigde boekenbezit der universiteit te herstellen, en van de *Katholieke Volkshogeschool Drakenburgh* te Baarn. Deze belegden op 26 en 27 oktober 1946 in de laatste gemeente een Groot-Nederlandse ontmoeting of „werkvergaderingen”, waarvan de opzet was belangrijke delegaties van het cultuurleven van Noord en Zuid bijeen te brengen teneinde de richtlijnen en de mogelijkheden voor een nauwe samenwerking te bespreken en tot een praktisch cultuurprogramma te komen. Een der belangrijkste besluiten van deze bijeenkomst was de noodzakelijkheid van een vast organisme dat het contact tussen katholieken van Noord en Zuid zou levendig houden. De motor achter deze opzet was Prof. Van Breda¹. Op Drakenburgh werden volgende onderwerpen behandeld:

1. De noodzaak van samenwerking,
2. Het karakter van samenwerking in het Europese politieke kader,

1. Zijn correspondentie in verband met het ontstaan van de *Gezelle-Thijmvereniging* is helaas niet bewaard gebleven — al wat van hem niet met het Husserlarchief verband hield werd na zijn overlijden verbrand — en ook de nota's van de allereerste secretaris Dr. P. De Vlies zijn niet bewaard. Gelukkig beschik ik over briefcopieën en kranteknijsels, zodat de eerste maanden van de *Vereniging* niet in het ijle blijven hangen. Ik kon daarover ook rapport uitbrengen in het „*Verslagboek der vierde sociale academische studiedagen ...*”, gehouden te Leuven van 9 tot 12 september 1947, onder de titel *Noord en Zuid groeten naar elkaar*, verschenen bij 't Groeit, Antwerpen, s.d.

Het volledige archief van de *Gezelle-Thijmvereniging* (een twaalf welgevulde mappen) berust thans bij het KADOC (Katholiek Documentatie- en Onderzoekscentrum, Mgr. Ladeuzeplein 21, 3000 Leuven. Tel. 016/28 47 76). Het kan door belangstellenden zonder reserve geraadpleegd worden.

3. De noodzaak van aanpassing op onderwijsgebied,
4. De rol van Noord-Brabant en Limburg in de samenwerking,
5. De samenwerking op publiciteitsgebied en
6. Praktische programmapunten.

Voor de referaten konden we rekenen op de medewerking van Mgr. Bellon, Prof. Van Breda, G. Knuvelde, A. Westerlinck en B. Verhoeven. Buiten de werkvergaderingen hoorden wij voorbeelden van welsprekendheid en toespraken van Prof. Fr. Baur en Anton van Duinkerken. Daar werd ook het bestuurscomité samengesteld, waartoe behoorden Mgr. Bellon, Nijmeegs hoogleraar in de Godsdienstgeschiedenis uit Puurs, voorzitter, Prof. Van Breda, ondervoorzitter, en als leden Mr. Goedmakers, Dr. Van der Poel, B. Verhoeven, J. François, Dr. J. Rombouts. Drs. J. Schiphorst werd secretaris voor Nederland.

Daar Dr. P. De Vlies, eerste secretaris voor Vlaanderen, wegens beroepsbezigheden deze functie moest neerleggen, maar wel aan de actie bleef medewerken, werd op schrijver dezes een beroep gedaan om hem te vervangen. Op 22 juli 1946 had ik van Drs. Schiphorst een lijst ontvangen met 30 adressen van verenigingen die voor ons doel aangeschreven konden worden. Deze lijst werd in de loop der maanden aangevuld, zodat wij op 8 en 9 maart 1947 een vergadering te Maastricht konden beleggen.

Op zaterdag 22 februari 1947 werd als voorbereiding op het congres te Maastricht door de Vlaamse sectie een voorbereidende vergadering te Brussel gehouden, waar Pater Van Breda een historiek gaf van de pogingen die reeds waren ondernomen om de katholieken uit Noord en Zuid nader tot elkaar te brengen. Hij vermeldde hoe deze poging in de eerste plaats geleid had tot de oprichting van een voorlopig comité. Dit comité omschreef hij als zijnde een patronerend en stimulerend lichaam, dat zou gevormd worden uit vooraanstaande personaliteiten uit het katholieke cultuurleven van beide landen, die er zouden toe bijdragen om de katholieken uit Noord en Zuid nader tot elkaar te brengen. Zo werd een vademecum in het vooruitzicht gesteld dat alle gegevens over de aangesloten groeperingen zou bevatten. Ook won het beeld van het comité aan duidelijkheid van vorm. Dit comité zou zich beperken tot een bezielende, adviseerende en beschermende rol, het zou zich met de werking der samengebrachte verenigingen niet verder inlaten, zodra het gewenste contact tot stand zou zijn gekomen. De secretariaten zouden de functie van bemiddeling en informatie uitoefenen. Tot hun instandhouding zou door de aangesloten groeperingen financieel moeten bijdragen worden. Er zou aanvankelijk geen onderscheid gemaakt worden tussen verenigingen met een zuiver cultureel karakter.

Met dit standpunt vertrok de Vlaamse delegatie naar Maastricht om er deel te nemen aan het eerste congres, eigenlijk nog steeds „werkdagen” genoemd, op 8 en 9 maart 1947, waar niet alleen de bestuursleden maar de afgevaardigden van de verenigingen uit Noord en Zuid die reeds affirmatief op de uitnodiging gereageerd hadden, van gedachten wisselden. De opkomst was zeer bemoedigend.

Van Nederlandse zijde werd de vraag gesteld of er geen ongunstige reactie moest gevreesd worden door het feit dat de Walen uit het project uitgesloten werden, van welks tegendeel de Vlamingen hun noorderburen wisten te overtuigen. Een tweede discussiepunt was het voornemen om alleen culturele verenigingen in de werking te betrekken, waarop een positief besluit volgde, hoewel de mogelijkheid opengelaten werd aan niet-culturele groeperingen om ook toenadering tot elkander te zoeken. Drs. Schiphorst kondigde aan dat hij zich verder zou inspannen voor 1. het aanzoeken van verenigingen om lid van ons genootschap te worden, 2. het aanleggen van een documentatie, 3. het oprichten van een secretariaat, 4. het opstellen van een vademecum en 5. het organiseren van een congres te Maastricht in de zomer van 1947. Pater Van Breda drong erop aan dat het comité over twee beperkte secretariaten zou beschikken. Voor het spijzen van deze secretariaten werd hier nog geen definitieve oplossing gevonden.

Op het einde van de vergadering van 8 maart werd aan de verenigingen de mogelijkheid geboden zich voor te stellen, met het doel de beste manier tot samenwerking te vinden.

Ook werd nu definitief het bestuur van de vereniging samengesteld; dat zou bestaan uit Prof. L. Bellon, voorzitter, Prof. H. van Breda, ondervoorzitter, B. Verhoeven, J. François, Dr. J. Rombouts, Drs. A. van de Poel en Mr. H. Goedmakers, leden, Drs. J. Schiphorst en Drs. L. Roose, secretarissen. Tot slot werd door de heren J. Aerts (Westerlinck), B. Verhoeven, Mr. Cals (de latere minister van justitie en eerste minister), R. Vermeire en V. de Wachter de verbintenis aangegaan reeds onmiddellijk de gewenste relaties tot stand te brengen. Van nu af trachtten de secretarissen meer lijsten van verenigingen op te stellen die voor samenwerking in aanmerking kwamen, en er werd druk gecorrespondeerd om van die verenigingen bereidheid tot samenwerking te bekomen.

Op 12 oktober 1947 had te Antwerpen een belangrijke bestuursbijeenkomst plaats, waar aanwezig waren: Prof. L. Bellon, Prof. Van Breda, Mr. Goedmakers en de secretarissen J. Schiphorst en L. Roose. Ook Dr. L. Lebeer en Mgr. De Raeymaeker namen aan de besprekingen deel ter vervanging van Dr. J. Rombouts, die door ambtsbezigheden weerhouden was. Aangezien het een der voornaamste oogmerken der verenigingen was een zo uitvoerig mogelijke lijst van Noordnederlandse deelnemers te bekomen, moest Prof. Van Breda het betreuren dat dergelijke lijst zijn volledigheid nog niet gehaald had. Wat hem aanspoorde om door persoonlijke contacten meer te bereiken.

Op 12 november 1947 schreef ik een brief aan Prof. Van Breda om voor onze vereniging een andere naam voor te stellen, aangezien er in Nederland reeds een *Thijmgenootschap* bestond. Het voorstel was onze organisatie te betitelen met *Gezelle-Thijmgenootschap*, wat onmiddellijk werd aanvaard.

Op 3 en 4 juli 1948, werd te 's Hertogenbosch een zgn. „contactbijeenkomst” georganiseerd, waarop de vertegenwoordigers van die groeperingen werden uit-

genodigd die samenwerking hadden toegezegd. Nogmaals werd het doel van de *Gezelle-Thijmvereniging* door Pater Van Breda omschreven: *niet* de centrale en uitvoerende organisatie te zijn op het gebied van culturele coöperatie tussen de Vlaamse en Nederlandse katholieken. Het werk in deze zin moest door de verschillende verenigingen zelf gedaan worden. De vereniging wou een stimulant, de informatiegeefster, de brug zijn. Zij wou er vooral toe bijdragen dat de verenigingen in Noord en Zuid elkaar als eerste voorwaarde tot samenwerking beter leerden kennen, en die kennis was op dat ogenblik beslist onvoldoende. De secretariaten verwachtten daarom suggesties van de groeperingen zelf. Om dit te vergemakkelijken werd een uniforme uitgebreide vragenlijst opgesteld waarin doel, samenstelling en werking van de groeperingen genoteerd konden worden. Op 4 juli werden drie sectievergaderingen belegd: 1. Academici en studenten, 2. Verenigingen voor populaire cultuurspreiding en 3. Verenigingen voor populaire cultuurspreiding onder de jeugd. Het zou ons te ver leiden, wilden wij hier de volledige inhoud van de vragenlijst en een uitvoerig verslag van de drie sectievergaderingen meedelen. Op zondag 4 juli had dan nog een gezamenlijke vergadering plaats met als gastspreker Prof. Gerard Brom, die onder de titel „Vlamingen en Hollanders” het thema „oorsprong” en „grond onzer verbroedering” behandelde. Deze rede had zoveel succes dat van verschillende zijden aangedrongen werd de tekst ervan te vermenigvuldigen en rond te sturen.

Hoe bondig we ook willen zijn, toch kunnen we niet nalaten in zo weinig mogelijk woorden de conclusies weer te geven die de ondervoorzitter uit deze contactdagen meende te mogen trekken. Volgens hem was het duidelijk dat de wederzijdse bekendheid nog onvoldoende was. Daarom deed hij nog een beroep op de verenigingen om de vragenlijsten zo uitgebreid mogelijk in te vullen, verder wenste hij dat de secretariaten overvloedig antwoord zouden ontvangen op de zgn. „sprekerslijsten” met het verzenden waarvan men zopas begonnen was. De ondervoorzitter achtte het ook wenselijk dat de besturen van gelijkgerichte verenigingen waarnemers of vertegenwoordigers van over de grens zouden opnemen. Ook voor alle verenigingen drong hij erop aan, dat zij in de redactie van hun bladen aan een redacteur uit het andere land een plaats zouden geven. En zoals telkens gebeurde wanneer de vereniging ter sprake kwam, stelde zich ook in Den Bosch het probleem van de onkostenvergoeding, van de subsidiëring. En ik kan hier niet nalaten een reactie te vermelden van de toch zo orthodoxe en vrome pater Van Breda die bij de suggestie van een der Nederlandse vertegenwoordigers om regeringssteun te vragen, in zijn indrukwekkende bruine-paterspij oprees en riposteerde: „Dan kunnen we evengoed zeggen: we zullen ervoor bidden”, wat we niet als oneerbiedig moeten interpreteren, maar wel als een blijk van Van Breda’s realisme waaraan de vereniging zoveel danken heeft gehad.

’s Hertogenbosch was het begin van een zeer drukke activiteit der secretariaten, waarin J. Schiphorst zich had laten vervangen door L. Grond, o.f.m. Zij

trachtten verenigen samen te brengen, hun aantal uit te breiden en antwoorden op de sprekerslijsten te verzamelen. Tevens hielden zij zich bezig met de voorbereiding van een congres. Op 11 en 12 juni 1949 vond dan dit congres te Tilburg plaats, waar ook in secties (de drie bovengenoemde) vergaderd werd, waarvan de besluiten op 12 juni werden samengevat in een vergadering, waarin Prof. J. Muls als gastspreker optrad met een rede over Guido Gezelle, dit naar aanleiding van de 50ste verjaardag van 's dichters overlijden.

In de sectievergaderingen konden de resultaten van een jaar werking onder ogen genomen worden door andere sprekers dan diegenen die te 's Hertogenbosch het woord hadden gevoerd. Spraken ditmaal: Prof. A. Kriekemans over de rol van de katholieke universiteit in Noord en Zuid en Prof. Verberne (Nijmegen) over het ontvoogdingsproces van het katholiek onderwijs in Nederland. De dames Dr. Rosa Delrue en Dr. De Waal gaven praktische inlichtingen over hun wederzijdse organisaties. In de tweede sectie spraken E.H. Joris Baers van het Algemeen Secretariaat voor Katholieke Boekerijen en Edward Amter van het Davidsfonds, die tot zakelijke overeenkomsten kwamen met hun collega's. Mgr. Bellon deed hoofdzakelijk een oproep tot de Vlaamse en Nederlandse katholieken om hun minderwaardigheidscomplex als onverantwoord af te leggen. In alle toespraken kwam de Benelux-gedachte te voorschijn, die vooral cultureel werd omgebogen. Het belangrijkste besluit dat op deze vergadering getroffen werd, was de aanvaarding van een voorstel van Pater Van Breda om de sectiebesturen te continueren. Daar werd ook besloten dat de vereniging haar mededelingen zou laten verschijnen in *Katholiek Archief*.

Het daaropvolgende congres werd te Lier gehouden op 19 en 20 november 1949. Waarom voordien steeds Noordnederlandse steden als vergaderplaatsen waren uitgekozen, had te maken met de deviezenproblemen. Van de congresdagen te Lier op 19 en 20 november 1949 werd voor de eerste maal een gedrukt verslag verspreid. Daaruit vernemen wij dat de openingsvergadering, in afwezigheid van de voorzitter die Lier niet tijdig had kunnen bereiken, voorgezeten werd door de ondervoorzitter die voor de zoveelste maal het opzet van de vereniging bekend maakte. Hij besloot met enkele concrete (gedeeltelijk reeds bekende) voorstellen:

1. waar het mogelijk is observators opnemen in de besturen,
2. medewerking toegelaten in de publicaties,
3. gebruik maken van *Katholiek Archief* als informatieblad,
4. voor belangrijke manifestaties uitnodigingen zenden naar zusterverenigingen,
5. sprekerslijsten gebruiken en aanvullen,
6. houding — in positieve zin — onderzoeken t.o.v. de officiële Benelux.

Ook dit congres werd in sectievergaderingen gesplitst met als eerste sectie Academici. Daar werd vooral gehandeld over de samenwerking tussen de Vlaamse Leergangen (Leuven) en de Radboudstichting (Nederland), terwijl er een afzonderlijke vergadering werd belegd voor de studentenorganisaties.

De tweede sectie „Populaire cultuurverspreiding” bevatte een afdeling over de samenwerking tussen toneelgezelschappen en een tweede over de samenwerking tussen verenigingen voor onderwijzers. Wat de „Cultuurverspreiding onder de jeugd” betreft, werd eerst een overzicht gegeven van de in Nederland en België bestaande jeugdorganisaties en van de mogelijkheden tot samenwerking tussen beide groepen. Als besluit van deze sectiebijeenkomst werd een verdere verspreiding van het wetenschappelijk-pedagogisch tijdschrift voor vrije jeugdvorming, *Dux*, wenselijk geacht en werd ook aangedrongen op een nauwere samenwerking van de pedagogen in beide landen op het gebied van de vrije jeugdvorming.

Op de slotvergadering, waar Pater Van Breda het woord voerde, werden eerst en vooral gunstige conclusies getroffen betreffende het voortbestaan van de Gezelle-Thijmvereniging. Van Breda drong er ook op aan dat de katholieken in de officiële instellingen een „politique de présence” zouden voeren (zijn stokpaardje trouwens). Daarna sprak Anton van Duinkerken in een indrukwekkende rede over zijn opvatting van „De katholieken en Benelux”. Samengevat verdedigde hij de volgende opvattingen: Wij hebben open te zijn als Kerk, geen besloten hof; ook geen kleinzieligheid of argwaan. Wij moeten in die open Kerk bewust worden van ons katholiek-zijn. Wij moeten dit credo (dat waaraan wij ons hart geven - *credo = cor do*) ook beleven op het gebied van de Benelux, waarin wij naast niet-stamgenoten en ook niet-geloofsgenoten staan. De Nederlanders en de Vlamingen moeten elkander beter leren kennen, elkanders verschillen aanvaarden en vooral tegenover elkander staan van mens tot mens, elk in de beleving van de eigen individualiteit en zo komen tot die uitwisseling van het „ik” in de gemeenschap, waar dit „ik” tot „wij” (*gewijd*) wordt.

Terwijl nog op de secretariaten een beroep gedaan werd — maar steeds minder — om verder congressen, herdenkingen en dgl. in Noord en Zuid bekend te maken, en verwacht werd dat de Gezelle-Thijmvereniging haar rol als stimulans tot samenwerking tussen Noord- en Zuidnederlandse verenigingen zou blijven vervullen, werd op 15 april 1950 te Roosendaal een nieuwe bestuurvergadering gehouden. Wegens afwezigheid (door een misverstand) van B. Verhoeven, die vooral moest geconsulteerd worden met het oog op nieuwe contactdagen te Maastricht, moest pater Van Breda constateren dat er op deze vergadering weinig definitiefs kon worden besproken. Volgens de Nederlandse secretaris P. Grond had B. Verhoeven een voorstel voor het volgende congres, dat in de herdenking van V. Stuers zou ingevoegd worden. Verhoeven wilde op deze dagen de schrijvers en de beeldende kunstenaars samenbrengen. Voor een bijeenkomst van de andere secties zou op een volgend congres gewacht worden. De uitwerking van Verhoevens voorstel werd aan Van Breda en Grond opgedragen, die een ontmoeting met Verhoeven zouden afspreken. Intussen meende Van Breda te moeten constateren dat de informatiedienst van de twee secretariaten niet voldoende geraadpleegd werd.

De ontmoeting van Van Breda en Grond met Verhoeven leidde tot de vaststelling van het door de laatste vooropgestelde congres op 3 en 4 juni 1950. Op 4 juni bleken echter verkiezingen in België te worden gehouden, zodat dit congres op de voorziene data niet kon doorgaan. Uitstel betekende ditmaal wel afstel. De Gezelle-Thijmvereniging hield op te bestaan. De voornaamste oorzaak hiervan moet m.i. gezocht worden in het feit dat Prof. Van Breda, die de motor van de hele onderneming is geweest, te zeer door beroepsbezigheden werd in beslag genomen, zodat hij geen voldoende aandacht aan zijn geesteskind meer kon wijden.

Wat de vijf jaar activiteit van de vereniging heeft opgeleverd hebben wij niet kunnen natrekken. Resultaten zijn er ongetwijfeld geweest, misschien voldoende om aan een heropwekking van de groepering, die ook een beweging was, te denken. Jammer dat we Pater van Breda niet meer om raad kunnen vragen. Spijt zijn eenmalig scepticisme tegenover de kracht van het gebed, „kunnen we alleen voor hem bidden”.

Naamssesteenweg 406
3030 Leuven-Heverlee